

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2014.1.28.
COM(2014) 30 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

**a szakoktatás és szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének
létrehozásáról szóló, 2009. június 18-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás
végrehajtásáról**

(EGT-vonatkozású szöveg)

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

a szakoktatás és szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének létrehozásáról szóló, 2009. június 18-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás végrehajtásáról

(EGT-vonatkozású szöveg)

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés.....	Error! Bookmark not defined.
2.	Eredmények a szakképzés minőségbiztosítása terén ..	Error! Bookmark not defined.
2.1.	Minőségbiztosítási mechanizmusok a szakképzési rendszer szintjén.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.	Minőségbiztosítási mechanizmusok a szakképzési szolgáltatók szintjén.....	Error! Bookmark not defined.
3.	Az előttünk álló kihívások	Error! Bookmark not defined.
3.1.	A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének hozzájárulása a szakképzés átláthatóságához	Error! Bookmark not defined.
3.2.	Irányítás.....	Error! Bookmark not defined.
4.	Következtetések és következő lépések.....	Error! Bookmark not defined.
4.1.	Értékelő következtetések.....	Error! Bookmark not defined.
4.2.	A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének kiteljesítése.....	Error! Bookmark not defined.
4.3.	A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretén túl	Error! Bookmark not defined.

1. BEVEZETÉS

A gazdasági válságból való kilábaláshoz Európának intelligens növekedésre¹, ehhez pedig képzettebb emberekre van szüksége. A CEDEFOP előrejelzései megerősítik, hogy az alacsony képzettséggel rendelkezők iránti kereslet a jövőben csökkenni fog, a magasan képzettek iránti kereslet nő, a legmagasabb kereslet pedig a középszintű képzettséggel rendelkezőkre fog irányulni².

Ebben az összefüggésben a szakképzés kulcsfontosságú szerepet játszik, amint azt a Bizottság több nemrég kiadott stratégiai dokumentumában is kiemelte. A szakképzésre helyezett erős politikai hangsúly ellenére még mindig jelentős kihívások állnak előttünk: a szakképzés vonzerejének növelése, nagyobb mértékű munkaalapú tanulás beépítése, a munkaerő-piaci relevancia növelése, erőteljesebb oktatási és pályaaorientáció kialakítása, a tanárok és szakoktatók szakmai fejlődésének megvalósítása, valamint a szakképzés terén a tanulási eredmények országok és különböző oktatási irányok közötti elismerésének és átláthatóságának javítása.

A minőségbiztosítás fontos szerepet tölt be e kihívások leküzdésében, különösen a strukturális munkaerőhiány kiküszöbölése és a fiatalok foglalkoztathatóságának javítása terén, amelynek révén végül közös felfogást tudunk kialakítani a magas színvonalú szakképzésről. Ez várhatóan megkönnyíti a különböző országokban folytatott tanulmányok kölcsönös elismerését, ezáltal nagyobb mértékű mobilitást és a gazdasági és társadalmi kihívásokra való hatékonyabb reagálást tesz lehetővé.

Ez az első olyan jelentés, amely a szakoktatás és szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének létrehozásáról szóló, 2009. június 18-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás³ (a továbbiakban: a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretéről szóló ajánlás) elfogadását követően, a szakképzésre vonatkozó európai uniós minőségbiztosítás terén elért haladásról készült. A jelentés összefoglalja a megszerzett tapasztalatokat és bemutatja a Bizottság következő lépésekre vonatkozó javaslatait.

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretéről szóló ajánlás olyan referenciaeszközt hoz létre, amelynek célja, hogy segítse a tagállamokat a szakképzési rendszerek folyamatos javításának előmozdításában és figyelemmel kísérésében. A keretnek hozzá kell járulnia a szakképzés minőségének javulásához, valamint a szakképzés-politikai fejlemények tagállamok közötti jobb átláthatóságához és összhangjához, ezáltal pedig elő kell segítenie a kölcsönös bizalmat, a munkavállalók és tanulók mobilitását és az egész életen át tartó tanulást.

A keret egy négy szakaszból (tervezés, végrehajtás, értékelés és felülvizsgálat) álló ciklust foglal magában; az egyes szakaszokat minőségi kritériumok és indikatív jellemzők⁴ egészítik ki, amelyeket a szakképzési rendszer szintjén, valamint a szolgáltatói és a képesítési szinten egyaránt alkalmazni kell. A keret a minőség rendszerszerű megközelítését biztosítja, továbbá a belső és külső értékelés, felülvizsgálat és más javítási folyamatok – méréssel és

¹ A Bizottság közleménye, „Erősebb európai ipart a növekedés és a gazdasági fellendülés érdekében”, COM(2012) 582 final, 2012. október 10.

² CEDEFOP, *Roads to recovery: three skill and labour market scenarios for 2025* (A fellendüléshez vezető utak: a készségekre és a munkaerőpiacra vonatkozó három 2025-ös forgatókönyv), 2013. június.

³ HL C 155., 2009.7.8., 1. o.

⁴ Például rendszerszinten a tervezési szakaszban a jellemzők mérföldköveket határoznak meg, mint például a szakképzési rendszer hosszú távú és középtávú céljainak leírását, a figyelemmel kíséresi célok és mutatók meghatározását, és a szakképzési igények azonosítását.

minőségelemzéssel alátámasztott – kombinálása révén nagy hangsúlyt fektet a minőség figyelemmel kísérésére és javítására.

A keretet „eszköztárnak” kell tekinteni, amelyből az egyes felhasználók kiválaszthatják azokat az elemeket, amelyek véleményük szerint leginkább megfelelnek az ő konkrét rendszerüknek. A szakképzés minősége javulásának mérésére javasolt mutatók olyan adatokra vonatkoznak, mint a tanárok és a szakoktatók képzésébe történő befektetés, a szakképzési programokban résztvevők és a programokat elvégzők aránya, a programok résztvevőinek elhelyezkedési aránya, a megszerzett képességek hasznosítása a munkahelyen, a munkanélküliségi ráta, a sérülékeny társadalmi csoportok túlsúlya, a munkaerő-piaci szakképzési igények azonosításának mechanizmusai és a szakképzéshez való jobb hozzáférés előmozdítására szolgáló programok.

Az ajánlás arra kéri fel a tagállamokat, hogy alakítsanak ki olyan nemzeti megközelítést, amelynek célja a nemzeti szintű minőségbiztosítási rendszerek javítása, jelöljenek ki nemzeti minőségbiztosítási referenciapontot, és vegyenek részt az európai hálózatban (EQAVET-hálózat).

2. EREDMÉNYEK A SZAKKÉPZÉS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA TERÉN

2.1. Minőségbiztosítási mechanizmusok a szakképzési rendszer szintjén

A rendszer szintjén a magas színvonalú szakképzés a készségek folyamatos fejlesztésére, a magas szintű tanulási eredményekre való törekvésre, a mobilitásra, a kölcsönös elismerésre és az átjárhatóságra irányuló stratégia meglétét, valamint a rendszer eredményességét és hatékonyságát javító, tényeken alapuló szakpolitikák bevezetését jelenti; emellett pedig az együttműködésre és a társberuházásra, valamint a szakképzés általános oktatási és képzési rendszerbe való integrálására is kiterjed⁵.

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített felmérés⁶ és a külső értékelés⁷ szerint több mint 20 ország konszolidálta minőségbiztosítási megközelítését, a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete pedig 14 országban (Bulgária, Cseh Köztársaság, Görögország, Magyarország, Horvátország, Málta, Románia, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, valamint Belgium francia nyelvű közössége, Spanyolország, Olaszország, Lettország, Litvánia, Szlovénia, ahol a reformok folyamatban vannak) közvetlenül hozzájárult a nemzeti rendszer kialakításához. A megközelítések többsége mind a szakmai alapképzésre⁸, mind a szakmai továbbképzésre⁹ kiterjed, és főként az államilag finanszírozott, intézményi oktatásra vonatkozik. Egyes országok már a

⁵ Bizottsági szolgálati munkadokumentum, SWD(2012) 375, 2012. november 20., 38. o.

⁶ EQAVET, *Supporting the implementation of the European quality assurance reference framework: Results of the EQAVET Secretariat Survey* (A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete, Az európai minőségbiztosítási referenciakeret végrehajtásának támogatása: a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített felmérés eredményei), 2012, 20. o. Elérhető a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete titkárságának honlapján: <http://www.eqavet.eu/gns/what-we-do/annual-forum.aspx>.

⁷ ICF GHK, *Evaluation of implementation of EQAVET Final report* (A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretére vonatkozó zárójelentés végrehajtásának értékelése, a továbbiakban: külső értékelés), 2013, 51. o.

⁸ „Az iskolarendszerű oktatás keretében, általában a munkaerőpiacra való belépés előtt nyújtott szakképzés”, a meghatározás alapja: CEDEFOP, *Terminology of European education and training policy* (Az európai oktatási és képzési szakpolitika terminológiája), Kiadóhivatal, Luxembourg, 2008.

⁹ „Az iskolarendszerű oktatást vagy a munkaerőpiacra történő belépést követő oktatás vagy képzés [...]”, CEDEFOP, ugyanott, lásd fent.

szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretével összeegyeztethető megközelítéseket alkalmaztak, így ezeket nem kellett jelentősen módosítaniuk.

Jelenleg az Unióban a legtöbb nemzeti oktatási és képzési rendszer rendelkezik a szakképzési szolgáltatókra vonatkozó minőségi normákkal¹⁰, amelyeket főként a finanszírozás és az akkreditáció feltételeként alkalmaznak, és/vagy jogszabályok részeként írnak elő.

Szinte minden tagállam gyűjt adatokat rendszerei eredményességének és hatékonyságának javítása érdekében, és ehhez megfelelő adatgyűjtési módszereket, például kérdőíveket és mutatókat/mérőszámokat állítottak össze. Ez azonban nem jelenti automatikusan azt, hogy a folyamatokat rendszeresen felülvizsgálják, a változtatásokhoz pedig cselekvési terveket állítanak össze, mivel a felmérés azt mutatja, hogy csak az országok körülbelül egyharmada végez folyamatosan rendszeres felülvizsgálatokat és állít össze cselekvési terveket. A tagállamok a legtöbb esetben közzéteszik az elérhető értékelések eredményeire vonatkozó információkat¹¹.

A mutatók használatát illetően az egyes országok eltérő gyakorlatokat követnek. Míg úgy tűnik, bizonyos mutatókat (például a szakképzési programokban résztvevők és a programokat elvégzők arányát) a tagállamok többségében használnak, más lényeges, az eredményekre irányuló mutatókat – mint például „a megszerzett képességek hasznosítása a munkahelyen” vagy „a szakképzésben részt vett tanulók közül a foglalkoztatottak aránya meghatározott időpontban a képzés elvégzése után” – ritkábban alkalmaznak, jóllehet ezek kulcsfontosságú információkkal szolgálhatnának arról, hogyan biztosítható a munkaerő-piaci igényekkel való jobb összehangolás. Általában ezek azok a mutatók, amelyekről a legnehezebb adatot gyűjteni.

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének nemzeti referenciapontjai körében végzett újabb felmérés szerint ezek 75 %-a hasznosnak találná az uniós együttműködés bővítését annak érdekében, hogy kidolgozzák a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének egy vagy több mutatóját felhasználó teljesítménymérő referenciaértékekhez kapcsolódó feltételeket¹².

Ugyanez a felmérés megjegyzi, hogy a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének indikatív jellemzőit a szakmai alapképzés 22 rendszerében használják minőségirányítási célokra. A külső értékelés említést tesz a nemzeti minőségbiztosítási intézkedések és a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretében rögzített jellemzők összehasonlításának nehézségéről, mivel a jellemzők nagyon általános jellegűek és gyakran olyan szempontokra is kiterjednek, amelyekre nem vonatkoznak konkrét minőségbiztosítási intézkedések, hanem ezek inkább szakképzési politikákban és a politikák kialakítására irányuló megközelítésekben szerepelnek¹³. Ez az átfogó megközelítés ugyanakkor segíti az eszköztár-megközelítés felől a minőségjavítás kultúrája felé történő elmozdulást is.

A magas színvonalú szakképzési rendszer emellett megkönnyíti a készségek folyamatos fejlesztését, a mobilitást, illetve a szakképzés és a felsőoktatás közötti átjárhatóságot is. Az

¹⁰ A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített idézett felmérés, 29. o.

¹¹ Ugyanott, 68. o.: Belgium flamand nyelvű közössége, Bulgária, Dánia, Németország, Észtország, Írország, Spanyolország, Lettország, Litvánia, Hollandia, Ausztria, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Finnország, Svédország, Egyesült Királyság, Horvátország.

¹² A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített idézett felmérés, 5. fejezet.

¹³ Az idézett külső értékelés, 32. o.

országok körülbelül fele azt állítja, hogy szakképzési rendszereikben a minőségbiztosítás különböző mechanizmusokon keresztül valóban segíti a felsőoktatásban való részvételt: a garantált minőségű szakképzési képesítéseket vagy elismerik felsőoktatásban való részvételt biztosító rendes képesítésként (például Írország, Hollandia), vagy azok kettős – oktatási és szakképzési – státusszal rendelkeznek (például Portugália). Ez azonban arra is rávilágít, hogy az átjárhatóság számos országban még mindig csak célkitűzés, és annak gyakorlati megvalósításához jelentős erőfeszítésekre van szükség.

Az országok túlnyomó többségének a szakmai alapképzés területén sikerült létrehoznia a szakképzési igények azonosítására szolgáló mechanizmusokat és eljárásokat, és többségük a szakmai továbbképzés területén is rendelkezik ilyen mechanizmusokkal¹⁴. Ugyanakkor mélyreható elemzésre van szükség a rendszerek hatékonyságának, az uniós „készségkörképpel”¹⁵ való szinergiáinak, valamint annak értékeléséhez, hogy a szakterület (különösen a szakmai szervezetek és vállalkozások) bevonása együttműködve/konzultálva történik-e¹⁶, mivel ez fontosnak bizonyult a magas színvonalú tanulási eredményeken alapuló, a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képesítések kidolgozása szempontjából.

2.2. Minőségbiztosítási mechanizmusok a szakképzési szolgáltatók szintjén

A tanuláshoz nyújtott magas színvonalú támogatás, a színvonalas tanárok és szakoktatók, valamint a képzett iskolavezető által végzett hatékony vezetés mind fontos tényezők, a szakképzési szolgáltatók azonban a kiváló szakképzést is jobban tudják biztosítani, ha stratégiai kapcsolatok fűzik őket a tágabb, regionális, nemzeti és nemzetközi szintű gazdasági közösséghez, és ha ilyen irányú hálózatépítést folytatnak¹⁷.

A legtöbb ország rendelkezik a szakképzési szolgáltatókra vonatkozó, a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretével összeegyeztethető közös minőségbiztosítási kerettel, vagy folyamatban van ennek kidolgozása. Szinte minden országban létezik a szakképzési szolgáltatók jogszabályban előírt külső értékelése: 22 ország¹⁸ megköveteli, hogy a szakképzési szolgáltatók belső minőségbiztosítási mechanizmusokkal rendelkezzenek, további hat országban (Belgium francia nyelvű közössége, Bulgária, Franciaország, Olaszország, Litvánia, Szlovákia) pedig ez önkéntesen választható, de ösztönzött lehetőség.

A külső felülvizsgálat leggyakoribb formája az ellenőrzés. Ez általában iskolafelügyeleti szolgálatokat jelent, amelyek mind a szakmai alapképzés, mind a közoktatás terén működnek. A külső értékelés más formáinak alkalmazása is előfordul, leggyakrabban azonban a szakmai továbbképzés területén; a szakmai alapképzés területén ezek kevésbé elterjedtek. Például Németországban egyes szövetségi tartományok a szolgáltatóktól minőségirányítási rendszerek, például Q2E, EFQM, QZS vagy ISO 9001 alkalmazását követelik meg. Málta előírja, hogy a szolgáltatóknál külső szakértők által végzett minőségügyi auditokat kell folytatni. Egyes országokban külön minőségbiztosítási vagy értékelési ügynökségek

¹⁴ A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített idézett felmérés, 61. és 72. o.

¹⁵ Lásd: <http://euskills panorama.ec.europa.eu/>.

¹⁶ A hetedik keretprogram számos kutatási projektje foglalkozott a szakmai továbbképzéssel és a felnőttoktatással. Lásd: „*Adult and continuing education in Europe. Using public policy to secure a growth in skills*” (Felnőttoktatás és továbbképzés Európában. A készségek növelésének biztosítása a közpolitika segítségével), Európai Bizottság, 2013.

¹⁷ SWD(2012) 375, 38. o.

¹⁸ Ausztria, Belgium flamand nyelvű közössége, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Magyarország, Írország, Luxemburg, Lettország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Románia, Svédország, Szlovénia, Egyesült Királyság, Horvátország, Izland és Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített idézett felmérés, 24. o.

működnek, például Belgium flamand nyelvű közösségében az oktatási és képzési minőségbiztosítási ügynökség, amely – a felsőoktatás kivételével – az oktatás és képzés egészével foglalkozik, a dán értékelési intézet, amely az oktatási rendszer egészével foglalkozik, és a spanyol nemzeti oktatási és képzési értékelési intézet.

Számos országban jogszabály kötelezi a szakképzési szolgáltatókat arra, hogy rendszeresen értékeljék tevékenységeiket, valamint az általuk kínált képzés minőségét és hatékonyságát. Bulgáriában, Horvátországban, a Cseh Köztársaságban, Dániában, Észtországban, Magyarországon, Romániában, Szlovéniában és Szlovákiában ez kötelező önértékelési jelentések és javításra vonatkozó tervek elkészítését foglalja magában, amelyek információforrásként szolgálnak a külső értékelésekhez. Bár nem kötelező, az önértékelést a szakmai alapképzési szolgáltatók Ausztriában széles körben alkalmazzák.

A szolgáltatói szintű önértékelés egyik fő indoka a minőség kultúrájának fejlesztése az oktatási és képzési intézményeken belül. Emellett az önértékelés kedvező hatást gyakorol a szakképzési szolgáltatók elszámoltathatóságára és irányítására is, hiszen felelőssé teszi a szolgáltatókat a minőségi eredmények biztosításáért. Mivel az egyes szakképzési szolgáltatók körülményei eltérőek, az önértékelés valamennyi szervezet számára lehetővé teszi, hogy olyan keretet és intézkedéseket dolgozzon ki, amelyek megfelelnek körülményeinek és valós helyzetének.

A belső felülvizsgálat tekintetében a tagállamokban számos különböző gyakorlat létezik. Egyes országokban a belső felülvizsgálatot a szakképzési szolgáltatóknak meghatározott tevékenységi területekre kell összpontosítaniuk. Másutt nem adnak irányutatót arra vonatkozóan, hogyan kell lefolytatni a minőségbiztosítást, számos országban pedig kézikönyveket, módszereket vagy honlapokat dolgoztak ki e folyamat elősegítésére¹⁹. Egyes országokban a szakképzési szolgáltatók közötti szakértői értékelés/tanulás bizonyos formája működik, a legtöbb esetben a Leonardo da Vinci projekt keretében kidolgozott európai módszerek alapján²⁰.

A szakképzési szolgáltatók általában szűkebb körben alkalmazzák a jellemzőket, mint ami rendszerszinten megfigyelhető²¹. A szakképzési szolgáltatókat gyakran akkreditálják²² és külső vagy belső felülvizsgálati eljárásnak vetik alá, a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretében leírt ciklus széles körű használata azonban nem gyakori. Ez azt mutatja, hogy a szakképzési szolgáltatók szintjének elérését illetően még további javításokra van szükség, nevezetesen multiplikátorok révén. Ebben az értelemben a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretéhez kapcsolódó projektek bevált gyakorlatként szolgálhatnak. Például a máltai szakképzési minőségbiztosítási projekt a mutatók alkalmazására vonatkozó, a szakképzési intézményeknek szóló iránymutatásokat eredményezett; egy holland projekt a szakképzési szolgáltatókkal együttműködve a minőségbiztosításra irányuló, alulról felfelé irányuló megközelítést dolgozott ki és a minőség kultúráját ösztönözte²³.

A minőségbiztosítás számára az egyik jelentős kihívást a munkaalapú tanulás vetülete jelenti. A szakoktatók képzése gyakran nem biztosított, és az ilyen megoldások gyakran kevésbé áttekinthetők.

¹⁹ Az idézett külső értékelés, 25. o.

²⁰ <http://www.peer-review-education.net/>.

²¹ A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített idézett felmérés, 104. o.

²² Ebben a dokumentumban az „akkreditáció” kifejezés oktatási akkreditációként értendő, és nem a 765/2008/EK rendeletben használt „akkreditálás” értelmében.

²³ Lásd: <http://eqavetprojects.eu/>.

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretében szereplő kritériumok, jellemzők és mutatók nem szolgálnak konkrét iránymutatással a munkaalapú tanulásra vonatkozó minőségbiztosításról. Ezzel a viszonylagos hiányossággal politikai szinten a bruges-i közlemény foglalkozott, amely felkéri a részt vevő országokat, hogy 2015 végéig hozzanak létre olyan, valamennyi szakképzési szolgáltatóra vonatkozó közös minőségbiztosítási keretet, amely a kapcsolódó munkahelyi tanulásra is kiterjed, és amely kompatibilis a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretével²⁴. A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének hálózata munkacsoportot hozott létre, és jelenleg a vonatkozó iránymutatásokat dolgozza ki.

3. AZ ELŐTTÜNK ÁLLÓ KIHÍVÁSOK

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretére vonatkozó felmérés és külső értékelés azt mutatja, hogy a referenciakeret bizonyos vonásai jól beépültek a tagállamok minőségbiztosítási kultúrájába. Ugyanakkor további jelentős javításokra van szükség egy olyan közös felfogás kialakítása terén, amely nagymértékben megkönnyítené a képesítések kölcsönös elismerését és a nagyobb mértékű mobilitást.

3.1. A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének hozzájárulása a szakképzés átláthatóságához

Az, hogy az átláthatóság szempontjából a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretében rejlő lehetőségek – a kölcsönös bizalom, az országok közötti mobilitás és az egész életen át tartó tanulás elősegítése – még nincsenek teljes mértékben kiaknázva, abban mutatkozik meg, hogy a képesítések és készségek átláthatóságát szolgáló, a hangsúlyt a tanulási folyamat eredményeire (vagyis arra, hogy az emberek mit tudnak és mire képesek) helyező európai eszközökkel (az európai képesítési keretrendszerrel (EKKR)²⁵, az európai szakképzési kreditrendszerrel (ECVET)²⁶ és az Europass keretrendszerrel²⁷) csupán korlátozott szinergia tapasztalható. Míg az egyes tanulási lehetőségek minőségéről döntő végső kritérium az eredmények minősége, a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete e vonatkozással valójában nem foglalkozik, mivel kifejezetten nem terjed ki a képesítések kialakítására, értékelésére és tanúsítására vonatkozó minőségbiztosításra, jóllehet az ajánlás úgy rendelkezik, hogy a keretet a képesítési szinten is alkalmazni kell. Ez azt mutatja, hogy európai és nemzeti szinten szorosabb kapcsolatot kell kialakítani a képesítési keretrendszerekkel.

A kölcsönös elismerés megkönnyítésére irányuló megoldások léteznek a szakképzés (nemzetközi tanúsítások bizonyos foglalkozások esetében) és a felsőoktatás (ENIC/NARIC hálózatok) terén is. Egyértelmű azonban, hogy ezek a megoldások még nem teljesen kiforrottak. A fejlődés egy másik lehetséges területe a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete és az ECVET közötti kapcsolatok szorosabbra fűzése lenne. A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének egyik eredeti célja az ECVET létrehozásának támogatása volt. Ugyanakkor csak néhány ország dolgozott ki szakképzési kreditrendszereket (Finnország, Írország, az Egyesült Királyság, Észtország, Svédország, Szlovénia, valamint

²⁴ Lásd a szakképzés terén folytatott megerősített európai együttműködésről szóló bruges-i közleményt, 2010. december 7., 2b. stratégiai célkitűzés.

²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2008. április 23-i ajánlása, HL C 111., 2008.5.6., 1. o.

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2009. június 18-i ajánlása, HL C 155., 2009.7.8., 2. o.

²⁷ 2241/2004/EK határozat, HL L 390., 2004.12.31., 6. o.

Luxemburg, Olaszország a szakmai alapképzésre vonatkozóan)²⁸, az ECVET pedig a legtöbb országban még kidolgozás alatt áll²⁹.

Az oktatás alágazatai közötti mobilitás kérdése döntő jelentőséggel bír. A felsőoktatás irányában való átjárhatóság a szakképzés vonzereje, valamint a magas színvonalú szakképzésre törekvés szempontjából fő tényezőnek számít. E tekintetben jelenleg még további fejlesztésre van szükség. Az európai felsőoktatási térségre vonatkozó európai minőségbiztosítási normák és iránymutatások (a továbbiakban: európai normák és iránymutatások)³⁰ közös elveket tartalmazznak, de különböző operatív megközelítéseket tesznek lehetővé, az eszközök között pedig kevés összehangolást kell biztosítani. A közelmúltban azonban több közös esemény szervezése révén fokozódott a párbeszéd és az együttműködés. Az EKKR 3. melléklete közös minőségbiztosítási elveket javasol a felsőoktatás és a szakképzés számára, azonban kifejezetten nem hivatkozik sem az európai normákra és iránymutatásokra, sem a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretére³¹.

A felnőttoktatás (és így a szakmai továbbképzés) minőségével foglalkozó európai munkacsoport által az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó, hosszabb távon kialakítandó átfogó minőségbiztosítási megközelítésre tekintettel javasolt egyik intézkedés a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete modelljének megfelelő fejlesztése, adott esetben a tanulási eredmények minőségére helyezett nagyobb hangsúllyal³².

3.2. Irányítás

Míg a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretéről szóló ajánlás a minőségbiztosítási ciklus egésze során valamennyi érdekelt fél bevonására szólít fel, úgy tűnik, európai szinten az irányítási struktúra főként a szakmai alapképzési ágazat képviselőiből áll. A nemzeti irányítási struktúrákat illetően a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének titkársága által készített felmérés arra utal, hogy szükség van az érdekelt felek bizonyos csoportjainak, nevezetesen a tanulók, a felsőoktatási ágazat, a munkáltatók és a munkaerő-piaci szereplők, valamint a regionális és helyi hatóságok hatékonyabb és tartós részvételének biztosítására.

Amennyire a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete hozzájárult a nemzeti szakképzési rendszerekben a jobb minőségbiztosításhoz, ugyanannyira megkönnyítette az e rendszerek közötti kommunikációt és eszmecserét is, előmozdítva a szakképzés terén mutatkozó fejlemények egyes országok közötti összhangját. Ez bizonyos mértékben hozzájárul a szakképzés terén felmerülő politikai fejlemények tagállamok közötti jobb átláthatóságának és összhangjának előmozdítására irányuló általános célkitűzéshez.

²⁸ EQAVET, Serban Iosifescu, *Quality assurance procedures in the processes of certification, curricula setting, accreditation and training of trainers in European VET systems* (A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete, Serban Iosifescu, Minőségbiztosítási eljárások a tanúsítási folyamatok, a tantervek meghatározása, az akkreditáció és a szakoktatók képzése során az európai szakképzési rendszerekben), 2011.

²⁹ CEDEFOP, *Trends in VET policy in Europe 2010–12* (Tendenciák az európai szakképzési politika terén 2010–2012 között), 2012, 59. o.

³⁰ ENQA, *European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (Az európai felsőoktatási térségre vonatkozó európai minőségbiztosítási normák és iránymutatások), 2005.

³¹ Bár a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete önmagában még nem létezett, már fennállt a szakképzés közös minőségbiztosítási kerete.

³² *Final report of the Thematic Working Group on quality in adult learning* (A felnőttoktatás minőségével foglalkozó tematikus munkacsoport zárójelentése). Lásd a felnőttoktatás minőségéről szóló párhuzamos tanulmányt, http://ec.europa.eu/education/adult/doc/qualityannex_en.pdf.

Ennek eredményeként azonban nem készültek a nemzeti minőségbiztosítási intézkedésekről szóló, könnyen összehasonlítható leírások, mivel ezek az intézkedések gyakran nem átfogó dokumentumokban jelennek meg, és nem feltétlenül követik a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének szerkezetét. Az országok általában a szakképzési szolgáltatók belső és külső értékelésére, a szakpolitika fejlesztését szolgáló rendszerszintű értékelésre, valamint a képesítések kialakításának és igazolásának minőségére történő hivatkozással jellemzik minőségbiztosítási rendszerüket.

Ez bizonyos fokig a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretéről szóló ajánlás által követett rugalmas megközelítésnek tulajdonítható, amely lehetővé teszi az országoknak és a szakképzési szolgáltatóknak, hogy szélesebb körből válasszanak eszközöket és elemeket, és kiigazítsák azokat. Ez egyrészt eredményesnek bizonyult az ilyen eszközök használatának elterjesztésében, másrészt viszont nem vezetett a minőségbiztosítási intézkedések és a szakképzés terén mutakozó fejlemények leírásához használt, az egyes országok közötti közös megközelítés elfogadásához.

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének a nemzeti intézkedések leírásához, viszonyítási pontként történő közvetlen használata amiatt is nehéznek bizonyulhat, mivel a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete a minőségre vonatkozóan eltérő terminológiát javasol a szakképzési rendszer és a szakképzési szolgáltatók szintjén³³. Ez nem áll összhangban a nemzeti szintű gyakorlattal, ahol egy olyan hagyományos intézkedés, mint például az ellenőrzés, a rendszerre és az egyes szolgáltatókra is irányulhat.

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS KÖVETKEZŐ LÉPÉSEK

4.1. Értékelő következtetések

A fenti pontokban kifejtett megfontolások a következőképpen foglalhatók össze:

- A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete az európai országokban folyó szakképzés területén hozzájárult a minőség kultúrájának előmozdításához, valamint a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretében – különösen a minőségi operatív intézkedések fejlesztésén keresztül –, annak gyakorlati végrehajtásához is³⁴.
- Ezek az intézkedések azonban az intézményi, iskolaalapú oktatásra (a szakmai alapképzés legnagyobb részére és a szakmai továbbképzés egy részére) összpontosultak, és kevesebb észrevehető hatást gyakoroltak a munkaalapú tanulásra és a nem formális oktatásra (amely a szakmai továbbképzés többségét teszi ki, a duális rendszerekben azonban a szakmai alapképzésben is kulcsfontosságú szerepet játszhat);
- A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének rugalmas megközelítése, amely választható és kiigazítható eszközöket bocsát rendelkezésre, megkönnyítette a referenciakeret alkalmazását, ugyanakkor csökkentette annak lehetőségét, hogy országok közötti közös nyelvként és fogalmi keretként szolgáljon.

Egyértelműen szükség van tehát más európai minőségbiztosítási és átláthatósági eszközökkel való nagyobb mértékű együttműködésre.

³³ Ez lényeges különbséget jelent a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete és az európai normák és iránymutatások között, mivel ez utóbbiak csak az intézményi szinttel foglalkoznak.

³⁴ <http://www.eqavet.eu> – Lásd különösen a minőségbiztosítási ciklusra vonatkozó informatikai eszközt.

A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete rugalmas alkalmazást lehetővé tevő referenciakeretet valósít meg. Megvizsgálható, hogy mennyiben van szükség a keretrendszer formájára a minőségi kritériumok, jellemzők és mutatók rendezéséhez, mivel azok használata egyébként is rugalmas. Az európai felsőoktatási minőségbiztosítási normák és iránymutatások kapcsán szerzett tapasztalatokat az alkalmazási kör tekintetében is figyelembe lehetne venni (az európai normák és iránymutatások kifejezetten az intézmények minőségét támogatják, nem a rendszerét), szem előtt tartva ugyanakkor az európai normák és iránymutatások egyes hiányosságait.

4.2. A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének kiteljesítése

Az oktatás és képzés terén hozott intézkedések végső célja a tanulási folyamat eredményeinek minősége, vagyis az, hogy a szakképzésben részt vevő tanulók jó szakmai és transzverzális készségekre tegyenek szert. A készség szintek jelentőségére nemrég a felnőttek készségeiről készült felmérés (PIAAC) egy konkrét megállapítása világított rá: az egyes országokban az azonos szintű képesítéssel rendelkező felnőttek jelentős mértékben eltérő szintű készségekről tettek tanúságot³⁵.

A képesítések kialakítására és igazolására vonatkozó minőségbiztosításra fordított jelentősebb mértékű közvetlen figyelem és az EKKR-hez, az ECVET-hez és az Europass oklevélmellékletehez fűződő kapcsolatok kialakítása lehetővé teheti a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakerete számára, hogy jobban kezelje a nem formális és a munkaalapú szakképzést, és egyúttal foglalkozzon a nyitott oktatási segédanyagok vagy a virtuális szabadegyetemek (MOOC) újonnan felmerülő kérdésével is, valamint növelje az átláthatóságra és a kölcsönös elismerésre gyakorolt hatását, figyelembe véve a nem formális és az informális tanulás eredményeinek érvényesítéséről szóló tanácsi ajánlásban³⁶ rögzített elveket.

A Bizottság a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének átfogóbb végrehajtása érdekében – a megfelelő nemzeti hatóságok és érdekelt felek bevonásával – a következő intézkedések meghozatalát tervezi:

- Jellemzők, mutatók és ezekhez kapcsolódó iránymutatások kidolgozása a szakképzésben részt vevő tanulók által elsajátított eredmények minőségének és megfelelő jártassági szintjének hatékonyabb biztosítása érdekében. Ehhez a más minőségbiztosítási kezdeményezésekkel és átláthatósági eszközökkel való koordináció, valamint a megfelelő szervekkel és hálózatokkal való együttműködés szükséges.
- A politikai döntéshozóknak és a szolgáltatóknak szóló iránymutatások, valamint az ezeket alátámasztó, a szakmai továbbképzés sokszínű valóságához és a munkaalapú tanulás sajátosságaihoz igazodó ellenőrző listák, jellemzők és mutatók kidolgozása és tesztelése. Ehhez a különböző érdekelt felekkel való együttműködésre és a felnőttoktatás minőségéhez kapcsolódó fejleményekkel való koordinációra van szükség.
- A nemzeti minőségbiztosítási intézkedések országok közötti átláthatóbbá tételére irányuló európai megoldások lehetőségének vizsgálata. Ez magában foglalhatná egy tájékoztató kiegészítés kidolgozását a szakképzési szolgáltatók nemzeti akkreditációs eljárásai egységes értelmezésének támogatása érdekében, a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretével összeegyeztethető minőségbiztosítási

³⁵ OECD, *Skills Outlook 2013* (A készségekre vonatkozó 2013. évi elemzés), különösen a 204. o.

³⁶ A Tanács ajánlása (2012/C 398/01).

eljárások leírására vonatkozó közös iránymutatások népszerűsítését, vagy a szakképzési szolgáltatók akkreditációjára vonatkozó közös sablon kialakítása felé történő elmozdulást, az európai felsőoktatási minőségbiztosítási nyilvántartással (EQAR)³⁷ kapcsolatos tapasztalatokra és az EKKR-hez való viszonyításról szóló nemzeti jelentésekre³⁸ is építve.

Az Erasmus+-on keresztül az EU a következőket fogja biztosítani:

- A szakképzés minőségbiztosítása terén folytatott határokon átnyúló együttműködés támogatása olyan stratégiai partnerségeken és ágazati szakképzettség-fejlesztési szövetségeken keresztül, amelyek elősegítik az érdekelt felek széles körének érdemi részvételét, valamint a minőségbiztosítás témájáról a felsőoktatással és a felnőttoktatással folytatott intenzívebb ágazatközi párbeszéd támogatása.
- Az európai szinten folytatott további párbeszéd támogatása:
 - az EQAVET-hálózaton keresztül a minőség kultúrájának kialakításáról, a szakképzés minőségbiztosításában érdekelt felek részvételével szervezett munkacsoportok, szemináriumok és a társaktól való tanulásra irányuló tevékenységek támogatása útján;
 - segédanyagok, például informatikai eszközök és kézikönyvek kidolgozásán keresztül;
 - olyan innovatív projekteken keresztül, amelyek növelik a minőségbiztosításnak a szakképzésfejlesztés támogatására való képességét.

A Horizont 2020-on keresztül az EU:

- Bővíteni fogja az Unióban a szakmai továbbképzésre és a felnőttoktatás más formáira vonatkozó közpolitikák (ideértve a minőségbiztosítási vonatkozásokat is) hatékonyságára és a magánpiacok dinamikájával való komplementaritásukra vonatkozó ismereteket.

Végül a Bizottság megállapítja, hogy bizonyos országok az európai strukturális és beruházási alapok egy részét a szakképzési rendszerek reformjainak finanszírozására kívánják fordítani. Elengedhetetlen, hogy e kezdeményezések megvalósítása során a szakképzés minőségbiztosításának erősítése központi szerepet játsszon.

4.3. A szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretén túl

A polgárok egyre gyakrabban mozognak az egyes rendszerek között mind a hagyományos iskolarendszerű oktatási irányon belül, mind pedig életük során, hogy fejlesszék és bővítsék tudásukat és készségeiket. Egyre több az olyan tanulási lehetőség, amely nem illeszkedik a megszokott osztályozási keretek közé. A tanulóknak – helyesen – egyre gyakrabban kínálják fel a lehetőséget, hogy különböző alrendszerekből származó lehetőségek és különböző oktatási formák – többek között az ikt-n keresztül biztosított oktatási segédanyagok – kiválasztásával állítsák össze tanulási útjukat, és a tanulóknak szükségük van arra, hogy megbízhatassanak ezek minőségében.

Az egész életen át tartó tanulás garantált minőségű képesítési keretrendszereinek megjelenése – amelyet az EKKR nagymértékben előmozdított – arra ösztönöz, hogy megvizsgáljuk a minőségbiztosítás ágazati alapú megközelítését, valamint azt, hogy lehet-e minden ágazatra

³⁷ Lásd: <http://www.eqar.eu/>.

³⁸ Lásd: http://ec.europa.eu/eqf/documentation_hu.htm.

érvényes és minden képesítésre alkalmazható alapelveket és iránymutatásokat azonosítani. E kihívások leküzdéséhez értékes hozzájárulást jelentene, ha a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének megvitatására az átláthatóságra és a minőségbiztosításra vonatkozó valamennyi eszköz általános összefüggésében kerülhetne sor. A Bizottság jelenleg vizsgálja az átláthatóságra és minőségbiztosításra vonatkozó valamennyi európai eszköz közötti szorosabb koordináció lehetőségét mint olyan eszközt, amely lehetővé tenné a készségek és képesítések európai térségének teljes körű megvalósítását³⁹.

Ennek alapján az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó minőségbiztosítás terén folytatott hatékonyabb európai együttműködés érdekében a Bizottság a következő intézkedések meghozatalát tervezi:

- Konzultáció az érdekelt felekkel e jelentés megállapításairól és a különböző oktatási alágazatok minőségbiztosítása közötti összhang javításának szükségességéről és megvalósíthatóságáról a készségek és képesítések európai térségéről szóló jövőbeli nyilvános konzultáció részeként, az átláthatóságra és az elismerésre vonatkozó uniós eszközök közötti további szinergiákra és konvergenciára törekedve.
- Annak vizsgálata, hogy hogyan lehetne követni a szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének célkitűzéseit az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó minőségbiztosítás átfogó megközelítésének részeként.
- Más minőségbiztosítási kezdeményezésekkel és átláthatósági eszközökkel összehangolt módon az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó minőségbiztosítás minden ágazatra kiterjedő elveinek és iránymutatásainak kidolgozásához kapcsolódó gyakorlati követelmények, valamint az egyes alrendszerek vagy nemzeti helyzetek sajátosságainak megőrzését biztosító feltételek tanulmányozása.

³⁹ A Bizottság közleménye, „Gondoljuk újra az oktatást: beruházás a készségekbe a jobb társadalmi-gazdasági eredmények érdekében”, COM(2012) 669 final, 2012.